

John Bijl

Tom Poes, verzin een list

**Kaderstellen als eerste
opdracht voor het
provinciaal parlement**

**Tafelrede voor de fractievoorzitters van Provinciale
Staten Overijssel gehouden op 30 juni 2014**

Verzin een list

Aan de andere zijde van het IJsselmeer, vier kilometer vanaf het plaatsje Rommeldam, aan de Distellaan 13, staat het slot Bommelstein. Een oud, niet zó goed onderhouden 12e-eeuws slot met maar één bewoner: de heer Olivier B. Bommel.

U bent vast allen bekend met dit personage. Deze ‘heer van stand’. En, op vele avonturen, de trouwe, zij het wat onbeholpen, vriend van Tom Poes. Wat u níet weet, is dat de heer Bommel misschien wel een van de beste volksvertegenwoordigers óoit is geweest.

•

Enkelen van u hebben mij eerder mijn waardering en bewondering uit horen spreken voor het volksvertegenwoordigende ambt. U zet zich op z’n minst elke staten- en commissiedag weer in voor een betere wereld — te beginnen in Overijssel. En dat zonder de exorbitante vergoeding, luxueuze presentjes of coupeuse maaltijden — nee, ook vanavond niet — die u wel eens aan u wordt toegeschreven. U verdient steun, respect en soms misschien een duwtje in de juiste richting.

Want juist omdat elke lokale politicus met lekkere trek en ambitie de politiek betreedt, is het zó jammer dat zo veel statenleden (en gemeenraadsleden en Kamerleden) de kaas door hongerige bestuurders van het brood laat eten. Dat heeft niet alleen invloed op uw eetlust, maar ook op de kaas. Ofwel: het zorgt voor minder goede besluitvorming. Maar is ook gewoon veel minder leuk politiek bedrijven.

De opbrengst van politiek

Net als vele van uw collega’s in andere bestuursorganen, staat u voor een niet te onderschatten opgave. De rijksoverheid vergroot uw taken, knabbelt aan uw verantwoordelijkheden, en een verdieping onder de uwe in ons bestuurlijk bestel, heeft men veel om zich zorgen over te maken: over geld, beleid en slagvaardigheid. Het noopt tot nadenken.

Daarnaast, ik acht het noodzakelijk dat te onderstrepen, beweegt u zich in een omgeving die volstrekt onvergelijkbaar is met, zeg, 60 jaar geleden, laat staan met de periode waar ons bestel werd uitgedacht! Enerzijds is uw achterban nauwelijks in traditionele doelgroepen in te delen — vraag maar aan uw campagneleiders. Anderzijds zijn de mensen die u met elkaar vertegenwoordigt — de gehele bevolking van de provincie — zelfstandiger, mondiger en

veeleisender. De burger is lastiger te bereiken, maar weet via mail, Facebook en Twitter u juist weer makkelijker te vinden. En meestal niet om een compliment uit te delen.

Wees gerust, ik zal niet pleiten voor sloop-en-nieuwbouw van ons slot Bommelstein, het Huis van Thorbecke. Zelfs niet voor ingrijpende renovatie. Niet vanavond. Maar veranderende omstandigheden nopen wel tot... heroriëntatie.

Het proces van politiek

De huurders van het huis van Thorbecke, mogen wel eens om zich heen kijken wat hen zo aantrok aan het huis en wat het nu zo'n leuk buurtje maakte om er te gaan wonen. Zeker op de etage die u betreft. Zeker nu de werklui op de begane grond door nood gedwongen stevig zijn begonnen met het breken van muren en het vergroten van kamers. Zeker nu de verhuizers op zolder druk doende zijn met spullen van boven naar beneden te versjouwten. Zeker nu is het tijd om de blik weer eens even op het landschap te richten— en u af te vragen waaróm u hier woont.

Toen u de politiek betrad, deed u dat met een kloppend hart voor de samenleving. Omdat u de wereld wilde verbeteren, te beginnen in Overijssel. Meestal doet u dat zo. Het college van gedeputeerde staten doet een voorstel, iedereen leest dat braaf, maakt wat oprekkingen in commissies en de eerste termijn en, hups, we gaan over tot de besluitvorming. Niet gek dat de meeste journalisten politieke resultaten niet beter kunnen duiden dan 'de grootste heeft gewonnen' in plaats van het voorstel te kunnen plaatsen in de context van politiek inhoudelijke afweging.

Nog niet zo lang geleden was ik als Mystery Burger te gast bij de staten in Gelderland. Bij het debat over de OV-visie. Netjes door GS voorbereid, iedere fractie deed zijn zegje, motie hier, uitspraakje daar, een enkel amendementje en,... hups: aldus besloten, over tot de orde van de dag.

Het had ook anders gekund. Een staten die — nog voor dat er een beleidsletter op papier is gezet — fel op de inhoud debatteert over *welke* kernwaarden er in de OV-visie verwoord moeten worden — bereikbaarheid landelijk gebied, aandeel groen, ouderenparticipatie — en een politiek bestuur wat die gezamenlijk bedebatteerde kernwaarden vertaalt in mooi politiek beleid.

Het waarom van de politiek

Er is een woord voor dat proces. Het heet **Kaderstellen**. Met Controleren en Vertegenwoordigen één van de drie taken van het volksvertegenwoordigende orgaan. Maar meestal betekent Kaderstellen één keer per jaar bij de algemene beschouwingen politieke vaagtaal— Bingowoorden — als ‘meer sociaal’, ‘duurzame investeringen’ en ‘economisch bestendiger beleid’ uiten en voor de rest van het politieke jaar je bijdrage als bestuursorgaan laten marginaliseren tot commentaar in de kantlijn van het GS-voorstel.

Moet u zich eens voor stellen dat u hier door het college van de *Pestengasthuys*-coalitie geen menu voorgeschoteld had gekregen, maar door een uiteraard uiterst vriendelijke en meegaande ober gevraagd werd wat u zélf zou willen eten. ‘Wat beveelt u aan?’ hoor ik één van u al vragen.

‘De wijting is vandaag uitstekend,’ zegt de ober zonder overdrijving in zijn stem.

‘Oh nee!’ roept een ander. ‘Voor mij geen witvis!’ En met open gesperde ogen kijken de tafelgenoten de ober aan. Wachtend op een nieuwe suggestie.

‘Misschien de Chataeu Briand...’

‘O nee! Geen rood vlees, ik mág geen rood vlees!’

‘Weet u wat?’ zegt een van de gasten. ‘bereidt u maar drie alternatieven voor. Dan kiezen we dáár wel uit.’ De rest van de tafel knikt fanatiek instemmend.

Je moet er in de keuken maar mee aankomen! Om over het dalende rendement per couvert maar te zwijgen. En ik kan me zo voorstellen dat het gesprek over de uiteindelijke keuze dan óók nog eens gaat over de chutney nu wél of níet met gember gemaakt dient te worden. En zo wel, met hoeveel dan. Het zou mij niet verbazen, als de ober de wijnkeus maar overslaat!

Het kan ook anders. ‘Beste ober, we hebben het er over gehad. Ons schikt het best een — zoals Olivier B. Bommel het na een avontuur aan zijn trouwe dienaar Joost verwoorde — *eenvoudige doch voedzame maaltijd*. Liever geen vlees, vis is een mogelijkheid.’

‘Onze kok,’ zal de ober zeggen, ‘ heeft een uitstekende roodbaars in groene curry.’

‘Is dat niet te pittig?’ vraagt iemand in de tweede termijn.

‘Als u dat té pittig vindt, kan ik vragen of hij voorzichtig doet met de pepers of wat kokosmelk aan de saus wil toevoegen.’

En daar heeft u uw diner. Misschien wel vooraf gegaan door een Tom Yam met garnalen, want, zoals Heer Olivier ook zou zeggen ‘een soepje gaat er altijd wel in’.

In bestuurlijke kring wordt dat Kaderstellen te vaak uitgelegd als het formuleren van harde, meetbare, SMART-geformuleerde criteria die heel dicht tegen meebesturen aan liggen. Politiek bedrijven is meer dan dat. Politiek bedrijven is ook — en misschien wel *vooral* — de principes formuleren die je in beleid vertaald wilt zien. En dan dáárover van mening verschillen met opposerende fractie en ze steeds opnieuw weer scherper en steviger en meer solide formuleren en herformuleren. Net zolang tot de zenuw openligt en het debat ergens over gaat.

Het bedrijven van politiek

Die manier van politiek bedrijven komt overigens wel van twee kanten. Te vaak worden volksvertegenwoordigers ook weer niet bediend door de gematigde, innemende obers, Joost dus, die in ons voorbeeld nodig zijn. Menig politiek bestuurder — ik veralgemeniseer maar even — komt met een aanmatigend korte menukaart wapperend de tafel maar even vertellen waar ze trek in heeft. En niet zelden lijkt het ook nog eens alsof de keuken daar een groot zegje in heeft gehad. Dan staat in plaats van de eenvoudige doch voedzame maaltijd voor je er erg in hebt *Beef Wellington* op tafel: bladerdeeg, ganzenlever en heel veel vlees. En als het al op tafel staat, is het een stuk lastiger zeggen, dat je toch echt liever wat anders had gehad.

Het bedrijven van politiek kan beter. De beste obers, zijn obers die hun klanten aanvoelen. **De beste politiek bestuurders zijn de bestuurders die zich in het begin van het politiek proces bescheiden en kwetsbaar op kunnen stellen.** ‘Staten, vertegenwoordigers van de Overijsselse burger, want vind ú belangrijk.’

De beste klanten, zijn klanten die zélf kunnen zeggen wat willen. **De beste volksvertegenwoordigers zijn hen die daar met elkaar openlijk over kunnen debatteren.** Met voor de burger herkenbare en invoelbare argumenten. Leidend door het debat gelegitimeerde uitgangspunten — kaders! — voor het te maken beleid. Dus in plaats van ‘hier heb je een OV-visie, wat vind je ervan’ naar ‘binnenkort moet er een OV-visie worden vastgesteld, wat vind u, Staten, wat daar in zou moeten komen te staan? Welke uitgangspunten vraagt dat?’ En dan mag de bestuurder best wel eens vragen of bij de ‘eenvoudige doch voedzame maaltijd’ eenvoudig nu te maken heeft met de bewerkelijkheid van het recept of met de kruidigheid ervan. Liever nog, dat een andere disgenoot bij interruptie die opmerking maakt!

En ook voor degene die ‘achter de kachel’ staat, de laatste in onze driehoek volksvertegenwoordiging - bestuur - ambtenarij, is dat makkelijker. Het is veel makkelijker — én leuker! — koken voor een eenvoudige doch voedzame maaltijd dan voor ‘hier heb je honderd euro en kijk maar’. Leuker dan in een zolderkamertje van het provinciehuis in je eentje je

beleidsstukken te tikken om ze vervolgens aan stukken te laten schuren door statenleden die — en ik zet dat tussen aanhalingstekens — ‘toch niet weten waar ze over praten’! En geloof me, ambtenaren maar vragen zelf maar ‘het beleid uit de samenleving te gaan halen’, gaat ook niet helpen. Je laat de kok ook niet enquêteren over de ingrediënten van het menu.

Juist de vraag, hoe je vanuit politieke principes de inwoners en haar provincie het beste dient, is een vraag aan haar volksvertegenwoordigers. Juist de vraag hoe die principes zich in politiek beleid vertalen, is een opgave voor GS. Juist de vraag hoe je politieke beleid in maatschappelijk effect en handelen organiseert, is de grote uitdaging van ambtelijke staf. Mooi onafhankelijk, professioneel en, voor de *insiders*, lekker Weberiaans.

Tot slot dan, u bent niet de eerste groep volksvertegenwoordigers die klaagt dat u vaker ‘aan de knoppen’ moet zitten. Maar mijn analyse is, dat u te vaak al bladerend in beleidsstukken de knoppen zelf zonder op-of-om te kijken bent voorbijgelopen. En dan moet je niet gaan klagen, dat iemand anders er aan is gaan draaien.

Uw griffier zal u straks eens enkele voorbeelden noemen en u vragen of u nu tevreden bent over hoe u zelf het politieke proces heeft vormgegeven. En ik vraag u om u, leden van de Provinciale Staten, zich daarbij de volgende vragen te stellen:

- Zat u nu aan de knoppen?
- Heeft u het kader *zél*f gesteld?
- Was het van te voren duidelijk waarop u zou gaan controleren?

En aan u, gedeputeerden, vraag ik:

- Wist u waar de staten uw beleid op zou gaan afrekenen ?
- Of dacht u, we doen wel tosti, want iedereen lust toch tosti en anders kan er altijd extra ketchup bij?

Die vragen nu stellen, is natuurlijk mosterd na de maaltijd. Maar voor toekomstige dossiers zeker niet onbelangrijk. Want wanneer u ook bij volgende debatten kunt formuleren hoe uw honger en lekkere trek moet worden gestild, Weet ik zeker dat in alle omstandigheden ook in uw eetkamer in het Huis van Thorbecke steeds iets lekkers kan worden geserveerd.

Deze tafelrede is uitgesproken door John Bijl voor de fractievoorzitters van de Provinciale Staten Overijssel op 30 juni 2014 in Zwolle. Alleen de uitgesproken tekst geldt. © Periklesinstituut

Wie was Perikles?

Perikles was van 461 - 429 vC de onbetwiste leider van Athene. Onder zijn bewind groeide de cultuur, kunst, onderwijs, filosofie en uiteraard de democratie in de stadstaat uit tot waar wij haar nu nog om roemen. Door Perikles' charismatisch optreden en verbale daadkracht wordt de bloeitijd van Athene ook wel 'de Gouden Eeuw van Perikles' genoemd.

Het Periklesinstituut begeleidt gemeenteraden en Provinciale Staten in het effectiever maken van het debat en het politieke proces, traint fracties en individuele politici en coacht wethouders, gedeputeerden en overige politiek bestuurders.

Onze trainers delen jarenlange ervaring in het trainen en coachen met een ruime ervaring in de politiek. Ze waren raadslid, wethouder, griffier enzovoorts.

De programma's van het Periklesinstituut verbeteren samen met de leden van de volksvertegenwoordiging de **meningsvorming**, scherpste van de **afweging** en de **overzichtelijkheid** van de vergaderingen. Met inwerkprogramma's voor de nieuwe raad, raadsbijeenkomsten, trainingen en workshops helpen ze de raad effectiever te vergaderen en tot betere besluitvorming te komen.

Onze trainingen helpen volksvertegenwoordigers en fracties met hun debat- en presentatievaardigheden en wij coachen politiek bestuurders op het debatteren in de raad of Staten en het spreken in het openbaar. We verzorgen programma's over het gaan met **agressie** in het politieke ambt en helpen volksvertegenwoordigers en politiek bestuurders waakzaam te zijn voor **integriteitsdilemma's** in het politieke ambt.

De medewerkers van het instituut publiceren geregeld over de kwaliteit van het politieke debat en het versterken van de democratie. Kijk in onze bibliotheek naar onze **boeken, essays, opinieartikelen, lezingen, lesbundels**, het populaire raadstaalbingo en de column De Mystery Burger van Binnenlands Bestuur over de kwaliteit van het debat in de gemeenteraad en Staten.

Kijk voor meer informatie op www.periklesinstituut.nl.